

A kutatók kenyere - a mi kenyereink

Beszélgetés Szániel Imrével, a Gabonatermesztési Kutató Intézet igazgatóival

TUDOMÁNY

Kevés olyan kutatóintézet van az országban, ahol a mérleg az a fő és alkalmazott kutatási témákban ennnyire az utóbbi felé billenne. Az alkalmazott kutatás pedig azt jelenti, hogy állandóan „forró dróton” kell lenni a tervkészítés legmagasabb füzamával, az állami és pártirányítással, információkat a legújabb, legújabb lehetőségeket biztosító, bevételekre váró fajtákról és kutatási eredményekről. Ugyanakkor legjobb tudásuk szerint propagálni kell legújabb termékeiket, és mindig olyan hatáson, hogy a különböző gazdaságokban és termelési rendszerekben mielőbb alkalmazásuk azokat. Ezen saját munkájuk sikerét is mérhetik. Oly annyira, hogy Szániel Imre szerint: ami nem megy át a gyakorlatba, az fölösleges.

Láncszem tehát ez az intézet a fent és lent között, az irányítás és végrehajtás metszéspontjában. Munkájuk állandó versenyfutás az idővel. Aki nem szatember, nem is érti pontosan, miért? Napjainkban, a jelenlegi mezőgazdasági termelési formák között a fajtaváltozás folyorsült. Mondok egy példát. Míg az 1924-ben állami törzskönyvbe vett Bánkúti 1201-es búza csak 1971-ben került ki a forgalomból, szűnt meg addig ma a legjobb fajta maximum 8-10, de inkább csak 5-6 évet él. Ezért fontos, hogy a gazdaság szinte a fajta állami minősítésével egy időben igyekezzék azt termelésbe vonni. Emellett nagyon fontos, hogy a korábbi fajták esetében is a rendszeres vetőmag-felvitást elvégezzék, kalászosok esetében legalább harmadik vetőmaggal.

Mit jelent az, hogy harmadik vetőmaggal? Tulajdonképpen egy fajta „leszármazási korát” jelzi. Az intézeti kutatómunka elsődleges eredményét — az új növény a ta vetőmagját — szuverenitátnak hívjuk. Ha ez szaroritásra kerül — rendszerint saját gazdaságunkban — úgy él a neve. Ebben a stádiumban jut a szaroritógazdaságba, ahol első-, második-, illetve harmadik szaporulat lesz. Az utolsó lépcsőfok az úgynevezett kommerszokozat. Nagyon igénytelennek kell lennie annak a gazdaságnak, amelyik rosszul értelmezett tükörösösgéből, ezt még vetőmagnak felhasználja. Mert a különböző okozatok közötti minőségi különbség természetesen a terméshozamokban is megmutatkozik. Ha most figyelembe vesszük, hogy amíg a szaroritás a természetben kerül 5-6 év múlva el, úgy kézenfekvőnek látszana, hogy az okos és előrelátó mezőgazdák a szaroritás szaroritásakor már itt állon a kanunk előtt, és türelmetlenül követelje a legújabb fajtát. Ezért nem győzöm eleget hangsúlyozni, hogy mi a jövőnk? Dolgozunk, a célnak csak a megfelelő igények szerint elégítjük ki.

Az MTA 1974. évi közgyűlésének nyilvános ülésén Aczél György mondott ülvözöl beszédet, amelynek témája a tudomány és felelősség kapcsolata volt. Nagyon ide kíváncsok néhánny mondat:

„Azt hiszem, nem becsüljük túl a tudomány jelentőségét, ha tőle nemcsak az igények kielégítését, de az igények körvonalazását, felkeltését, az új lehetőségek tudatosítását, a kiaknázásukra való mozgósítást, ösztönzést is várjuk. Ezzel együtt a tudomány művelői részéről a társadalmi felelősséget értenek olyan kibontakoztatás, amely a kanott feladatok megoldását szüvelő új feladatok kijelölésével kíséri, amely nem elégszik meg a kutatási eredmény

egyszerű átnyújtásával, hanem összeögya a gyakorlat embereivel, kísérletezve követi nyomon a megvalósítás, az alkalmazás útját is.”

Hogyan történik az intézet esetében az új lehetőségek tudatosítása, azaz a kétségtelenül jó bor — a létrehozott új fajták — csegrése.

Egy új fajta csak akkor léphet a porndra, ha a korábbiaknál legalább egy tulajdonságban jobb. A termékelőállítás minőségi — és mennyiségi — javításának lehetősége tulajdonképpen csak a fajta fejlesztése lehet. Hízen az alapvető adottságok: a föld a víz, a napsütés, a talaj. Egy új növény a termelésbe vonása pedig szinte alig kíván az üzemtől többet mint a természetis paramétereinek szüvelő figyelembe vételét. Nem kell a gémarkot megváltoztatnia, nem kellene alkalmazni, nem kell nagyobb beruházás. Csak némi kockázattal. Ami egyébként hűsán megérül, hiszen igyekszük az új növény a tával tel es termelési technológiát is adni. Az intézet korlátzott lehetőségei miatt a gazdaságok a és termelési rendszerekre hárul, hogy saját viszonyaikhoz adaptálják az új ajtít. Mi tehát az inspiráló szerepét töltik be — végrehajtani, kivételni a gazdaságok feladata.

Milyen csatornákon érintkeznek a gazdaságokkal?

Az érdeklődés fölkelése több életponton is elkészült, és mindenképpen kétoldali kell lenni az érdeklődés. Mi igyekszünk rörlapok, rádióinterjúk, a sajtó útján elérni a nyelvet, de ha a gazdaságok sajtóemberei nem olvassák a szakmai lapokat és könyveket, nem hallgatják meg a tudományos előadásokat, vagy ha mindezt megieszik is, de nem reagálnak megjelölen, mindez pusztába kiáltott szó marad. Körülbelül száz gazdasággal van közeleink kapcsolataink az ország területén. Ez azt jelenti, hogy ök rendszeresen megkapnak tőlünk minden információ, kipróbálásra vetőmagot, a termelésre vonatkozó minden útmutatást. Ök azok, akik számottevő területen vállalják az új fajták termelését — és nem fizetnek rá. Sajnos, azt kell mondanunk, hogy ez a nyitány nem általánosan jellemző. Sokan fáznak ugyanis az új től, többször is találkoznunk kell egy-egy, még szokatlan fajtával, hogy végül elfogadják, vállalják. Meglehető kapcsolataink — amelyek a kától Szombat-elyig, sőt, az országhatáron túlra is terjednek, mert Csehszlovákiában is vannak bázisgazdaságaink — tulajdonképpen jónak mondhatók. Rendszeres kipróbálásra minden új fajtánkat megkapják, eredményeiket ellenőrzük, állandóan tartjuk a kapcsolatot, egész az ökonómiai és minőségvizsgálatokig bezárólag. De ez még nem minden. Közéjük, hogy senki nem próbálja a saját hazájában, de mégis nehéz megérteni, ha közvetlen környezetükben nem tapasztalunk elég bizalmat. Hízen éppen a földrajzilag közeli gazdaságokkal való együttműködésnek lenne óriási jelentősége. Igaz az utóbbi időben egyre jobbak kapcsolataink például a szegedi Felszárululás, vagy a Tisza-Maros szüvelő Termelői Szövetkezettel. De többre lenne szüvelő, hiszen közeleink érdekekről van szó.

Ha már az érdeklődésről tartunk hadd beszéljünk meg: érdekelte az intézet aranylag kiaknázásának gyakorlati alkalmazásában?

A minőségi vetőmag után fajta enntartási utalék jár. Ez a rendszer tehát a fajta elterjedése szüvelő. A fajtafenntartást végző intézetet „licenctulaj” juttat a Említésre méltó azonban, hogy ez az érdeklődés versenyben fejlődik ki. Ugyanis, ha egy

kutatóintézet bizonyos fajtaival — mondjuk ösi árpával — egyedül áll a piacon, azaz monopolhelyzetben van, ez az anyagi érdeklődés megszűnik.

Mi szükséges ahhoz, hogy egy a kutatóintézet által létrehozott új fajta, mint tudományos termék, közvetlenül termelőerővé válják, egyszerűben fogalmazva, forgalomba kerüljön?

A nemesítők által előállított „fajta” ölték az országos fajta-kísérleti hálózatban vizsgálnak. Ha a kísérletekben legalább két éven át bizonyítják, hogy a már formálomán levő, államilag minősített fajta legalább egy tulajdonságban jobb, akkor kaphatnak szaroritási engedélyt, vagy előzetes állami elismerést. Ez utóbbi rendszerint csak három éven keresztül való bizonyítás után nyerheti el. Az előzetes elismerést követően az érdeklődés mértéke a gazdaságok vetőmag-igényétől függ. Ha a fajta széles körben elterjed és termelésbe kerül akkor — ma már ölték elismerésként — államilag elismert fajta lesz. Kivétel eset az, ha az előzetes lelték ölték átírva, röglön állami elismerést kap. Nánk az utóbbi években ilyen volt például a szemes cipókihrid fontossága miatt, vagy a H 57-es ösi árpa jó tulajdonságai miatt.

Végül néhánny adat. A GKI-nek 750 dolgozója van, ebből 75 tudományos kutató. Összes földterületük 1500 hektár, szétszórvan az országban. Szerepük jelentős a magyar mezőgazdaság követő éveinek alakulásában. Hivatásukat akkor tölthetik be maradéktalanul, ha a szaroritás gazdaságok üzemeik érdeklődése igazolja tevékenységüket.

KULKA ESZTER

Tóth Béla

Tizenkét asszony meg egy férfi

A kábelszakma hazánkban öt gyárból és kétszázig való szocialista brigádból tevődik össze. Mindezen ipari seregleg legkiválóbbika az aranyérmes és tiszteres szocialista Április 4-e brigád, amely a Kábelművek szegedi gyáregységében működik.

Az 1962-ben alakult brigád vezetője Ábrahám Lászlóné kábelpipari szakmunkás, kiváló dolgozó. S vele egy sorban Bera Istvánné, Cseh Jánosné, Györki Mihályné, Fodor Mihályné, Kiss Károlyné, Kószó Istvánné, Vass Ferencné kiváló dolgozók; Tisza Józsefné, Temesvári Lajosné gépésztechnikusok, Kósa Ferencné, Farkas Vincéné szakmunkások, vezérigazgatói dícséret tulajdonosai. Segítő patrónusuk, a brigád egyetlen férfi tagja, Ábrahám László gépésztechnikus, kiváló dolgozó.

A tizenkét asszony a kiváló brigádsághoz vezető út százféle játékszabályát, buktatóit és emelkedőit, látszatra teljes játékosággal futotta eddig és futja a jövőben is.

A kiválóság alapvető feltétele: szocialista módon dolgozni!

Az asszonybrigád tizenegy tagja termelő munkás. Mindegy asszony a szakmában használatos gép bármelyikén termelni tud. Hozzávetőleg tízféle gép tartozik tudásuk uralma alá.

Jól képzett muzikusok között

is ritka ember, aki tíz hangszert azonos értémmel tud megszólaltatni. A szakemberhányal küzködő üzem csak a kiváló szakemberek tudásával tarthatja meg a termelésben vállalt kötelezettségeit. A tizenegy asszony úgy dolgozik, hogy egy műszak alatt rendszeresen két ember gépét tarthatja üzemben. A gépek egyenként egy ember foglalkoztatására, energiájára, figyelmére készültek. Aki két gépet működtet, az így termelt érték alapján béreződik. A kiváló kiválói értékét a 4000 forint körüli munkabért is ezzel a szaktudással.

Az egykori huszárlaktanya egykor sok fiatal keserű izzadságot és könnyét fölívó udvarára modern munkacsarnokot rakott a mi világunk, ahol zizegő, zümmögő, motolláló gépsorok futnak. Beépéskor mindiárt szembeötlenek a langozó sörényű vezetékhúzógépek és a műanyag-tömölők. A kábelygár a 0,35 m-m-es szigetelt vezetékűl a 72 erü postal kábekéig milliórdos termelési értékben sokféle terméket enged ki a kapun. S ebből a kiváló brigád arányára elég talán annyit említeni, hogy csupán műanyag megtakarításuk évenként a több száz ezer forintot meghaladja. Ami, ha nem figyelnének, elcsurogna, csepegne a munka folyamán.

A játékszabályok következő követelménye: szocialista módon élni.

E tekintetben a jövőre nézve is további lépcsőfokok emelkednek az asszonybrigád előtt. Szakma kiváló brigádját nem sok lehet az országban, de nem zárja le az emlékezés útját, sőt nyitja a Magyar Népköztársaság Kiváló brigádját cím eléréséhez vezető utat. Amikor erre a lehetőségre a brigád bejelentkezett, szerény ajánlásuk így íródott le:

1. Társadalmi munkánk 636 óra/10 fő; ennek forint értéke: 11 forint/óra = 7000 forint.
2. A brigád hét tagja kiváló dolgozó, három tagja vezérigazgatói dícséret tulajdonosa.
3. A gazdasági vállalkásunk teljesítette 104,8 százaléka.
4. Hulladékmetakartítás 15 920 kg kioldott pvc értéke: 327 952 forint.
5. A szakszervezetnek, vöröskeresztnek, üzemi könyvtárnak tagjai vagyunk.
6. A brigád 80 százaléka törzsgárda tag, tíz évnél régebben munkásai az üzemnek.

Társadalmi munkáitukat a legtitésőbb önzetlenség jellemzi. Az algyői és tápéi óvodák építés utáni feltakarítását vállalták, noha nem ezekben a lakókörzetekben élnek és egyébként sincsenek óvodai elhelyezési gondjaik. A munkában részt vállaltak a család férfi tagjai és a már segíteni tudó gyerekek is.

A kiváló brigád tizenkét nő tagja minden bizonyossággal tizenkét kiváló férfi kiváló felesége. A férfiek, egy kivételével, nem a Kábelművekben keresik kenyerüket. A brigádcsalád huszonnégy gyetekkel teljes. A gyerekek közül többen épp most katonák, egyetemi hallgatók, középiskolások, általános iskolások. A legkisebb, Tisza Mónika, a brigád mindennapos gondjai között él, mostanában tanulja anyja, apja nevével hibátlanul kmondani. Az ő révén íródott a naplóba egy eddig ismeretlen szóösszetétel: brigádtorta, mivel Mónika két éves szüli napiát ünnepelték az asszonyi nének.

Világunk változásával a régi korok asszonytípusa megváltozóban van. Hol van a kolduló, a szemében guberáló, a testét áru-ló munkássasszony, amely annyi századokon át regények, festők ábrázolataiban igaz, örök típusnak minősült. A kiváló brigád asszonyai mögé sorakozott családnak immár nincsenek lakás-, kényér-, ruha gondjai. Am nincs autók és nem járnak a föllegekben. Nagyon is a mindennapi munkás realitásának talaján élnek. Legfőbb ambócióik a boldogabb életre alkalmas utódokat tisztességesen útjukra eresztgetni.

Munkáskezüik melegéből továbbra is usson a férfiekre gyerekekre, a Magyar Népköztársaság Kiváló brigádját cím elnyerésére!

Giovanni Boccaccio

Forrás körül...

Forrás körül egy szép csalitba három anygalka ült a zöld fűvön: neszt szüvelő pergetke, csókos szószed, s a három ében hollópilla-páron

zöld fény nyillalt át ingó villaágon, mely a szik azó Nap hevetését aranyhajakra penye sülte szét, míg szél fuvallt át forró illatáron.

Mit is beszélték? „Lányok, mit csinálnánk” — susogt kárman cénbe, h'lg-hallga — „ha itt teremne most, kit idevárnánk?”

„T'na elszóldánánk, ki jobbra, ki balra?” „Jól csak itt volna aki messz vár ráink!” „Ki elszóldánna, az vón csak a balga!”

(A Ríméből fordította Rónai Mihály András)

Ma december 21-én van Boccaccio halálának 600. évfordulója. A nagy olasz író életében a Dekameron című gyűjteménybe foglalt borsos történetek tették világhírűvé.